

10 יולי, 2016
ד' תמוז, תשע"ו

נייר עמדה בנושא- הסעות תלמידים
לדיון בוועדה לזכויות הילד

כללי

רכב להסעת תלמידים מוגדר כ - "אוטובוס פרטי או רכב ציבורי, המיועד לפי מבנהו לשמש להסעת תלמידים, שהתקיימו בו הדרישות המתייחסות לפנסי סימון ואיתות, חגורות בטיחות ושילוט.... ושצוין ברישיונו שרשאי הוא לשמש כרכב להסעת תלמידים." (תקנה 1 בתקנות התעבורה, התשכ"א-1961).

הסעת תלמידים מוגדרת כ - "הסעה בשכר של ילדים לבית ספר... או לפעילות מאורגת בעבור ילדים, או חזרה מהם, למעט בנסיעה בקו שירות, או הסעה לפי חוק הסעה בטיחותית לילדים ולפעוטות עם מוגבלות..." (תקנה 1 לתקנות התעבורה).

דרישות המייחדות רכב של הסעות תלמידים:

- הרכב יהיה מתאים על פי מבנהו להסעת תלמידים.
  - הרכב יהיה בן עשר שנים לכל היותר (לפי חוזר מנכ"ל משרד החינוך). במועצות מקומיות אפשר להסיע ילדים ברכב שגילו עד 14 שנים.
  - ברישיון הרכב יצוין כי הוא מורשה לשמש רכב להסעת תלמידים.
  - לרכב יהיה ביטוח נוסעים בהתאם לכמות הנוסעים המותרת ברישיון הרכב.
  - תותקן ברכב מערכת איתות חזותית - בחזית שני פנסים בצבע צהוב ובחלק האחורי שני פנסים בצבע אדום.
  - שילוט המצביע על הסעת ילדים ברכב.
  - חובת התקנת חגורות בטיחות.
  - שילוט המצביע על חובה לחגור חגורת בטיחות.
- הסעות הן אמצעי שכיח להגעת תלמידים לבית הספר בישראל. כחמישית מהתלמידים במוסדות החינוך הרשמיים (כ- 280,000 תלמידים) מגיעים לבתי הספר באמצעות הסעות. באזורים כפריים, של קיבוצים ומושבים, כמעט 90% מהתלמידים נוסעים בהסעות (Goldman 2008).
- בשנים 2010-2015 נפצעו בתאונות דרכים 214 ילדים בני 0-14, אשר נסעו בתוך רכבי הסעות (אוטובוס זעיר ציבורי ואוטובוס ציבורי להסעה מיוחדת). 2 מתוכם נפצעו קשה והיתר קל.

סה"כ	פצוע קשה	פצוע קל	
40		40	2010
32		32	2011
25	1	24	2012
49		49	2013
37	1	36	2014
31		31	2015
214	2	212	סה"כ

בשנים 2010-2015 נפצעו 58 ילדים בני 0-14 כהולכי רגל על ידי רכבי ההסעות (אוטובוס זעיר ציבורי הסעות מיוחד/אוטובוס ציבורי להסעה מיוחדת), מתוכם 4 נהרגו, 16 נפצעו קשה והיתר קל.

סה"כ	פצוע קל	פצוע קשה	הרוג	סה"כ
2010	4	2	1	7
2011	2	2		4
2012	12	5	1	18
2013	5	3		8
2014	5	2	1	8
2015	10	2	1	13
סה"כ	38	16	4	58

גורמי סיכון בהסעות תלמידים

להלן סקירת הסיכונים בהסעות תלמידים:

מאפייני סיכון בקרב ילדים:

1. מגבלות הקשורות ביכולת להעריך סיכונים ולזהות סכנות - ילדים אינם מבינים שנהגים אינם רואים אותם כאשר הם עומדים מאחורי מסתור. היכולת לזהות מקומות כמסוכנים ולהפעיל שיקול דעת מוגבל בגילאים צעירים.
2. התנהגות ילדים בכביש - ילדים נוטים להתפרץ לכביש ולמפוצי ההסעות, נוטים לחצות את הכביש בריצה ולא להתבונן לצדדים, אחדים רצים לאוטובוס עוד לפני עצירתו.
3. בעיות התנהגות של תלמידים בזמן הנסיעה - הפרעות מצד תלמידים במהלך הנסיעה הן גורם המשפיע על הבטיחות בדרכים. בנוסף לכך, לאסטרטגיית ההתמודדות של הנהג עם תלמידים מפריעים, גם כן השפעה על בטיחות הנהיגה כאשר לעימותים עם התלמידים ישנה השפעה שלילית על בטיחות הנהיגה, עקב הפניית משאבי קשר קוגניטיביים לטיפול בבעיה.
4. שימוש בחגורות בטיחות – החל משנת 2006 החוק בישראל מחייב להתקין חגורות בטיחות (אגן בלבד) ברכב המסיע ילדים. כמו כן, החוק מחייב התקנת שילוט ברכב המציין חובה לחגור ומטיל את האחריות בכל הנוגע לשימוש בחגורות על הנהג. אין כל פיקוח שהילדים בהסעות אכן חוגרים חגורת בטיחות.

מאפייני סיכון הקשורים במאפייני ההסעה, נהגי ההסעה וכלי הרכב:

1. היסח דעת של הנהג בזמן הנהיגה - שיחה עם נהג, רעשים, צעקות ברכב, מריבות בין ילדים, פגיעה בצידוד, כל אלה מסיחים את דעתו של הנהג בצורה משמעותית וגוזלים ממשאבי הקשב שלו ומשאירים מעט משאבי קשב להנהיגה.

2. "שטחים מתים" – "שטח מת" הוא שטח בתחום ההיקפי של כלי הרכב, אשר בו הנוהג אינו יכול להבחין במשתמשי דרך אחרים הסובבים אותו ושיש להם השפעה עליו ועל נהיגתו. בעיות של שדה ראייה קיימות בכל כלי רכב אולם הן משמעותיות הרבה יותר בכלי רכב גדולים וכלי רכב של הסעות. שדה ראייה של נהג ברכב הסעות מוגבל וקיימת סכנה של פגיעה בתלמיד בזמן עליה או ירידה מהרכב.
3. תקינות תחנות ההסעה ומילוי דרישות הבטיחות – דו"ח מבקר המדינה משנת 2015 העיר לרשויות מקומיות, שנמצאו בהן ליקויי בטיחות בתחנות האיסוף וההורדה הסמוכים לבתי הספר. אי הקפדה על הקמת תחנות תקינות מסכן את חייהם של התלמידים המוסעים ויוצר אינטראקציות מסוכנות של תלמידים עם כלי הרכב והכביש.
4. נהיגה בניגוד לחוק ולהוראות הבטיחות, ובכלל זה נסיעה במהירות מופרזת, איסוף והורדה של ילדים שלא בתחנות המוסדרות, שימוש בטלפון נייד וכו'.

פעילות הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים פועלת במספר ערוצים לקידום בטיחות בהסעות תלמידים כדלקמן:

1. הרשות קידמה את הכנסתו של ת"י 9301 (תקן ניהול בטיחות בחברות) כתקן חובה בחברות היסעים. כיום התקן הינו תנאי במכרזים להסעות תלמידים של מרכז השלטון המקומי.
2. הכשרות מקצועיות לנהגים - הרשות פועלת בשיתוף תחום קציני בטיחות במשרד התחבורה לביצוע הכשרות לקציני הבטיחות של חברות ההסעה ולנהגים. הרשות פיתחה ערכת הדרכה לכלל קציני הבטיחות, המספקת כלים מקצועיים להטמעת נושא הבטיחות בהסעות תלמידים.
3. הסברה להורים - הרשות מפרסמת המלצות להורים בנוגע להתנהלות בטוחה של ילדים בהסעות ומפיצה איגרת דיגיטלית להורים דרך מערכת החינוך ואתרי אינטרנט רלוונטיים, ביניהם אתר הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, אתר השלטון המקומי, אתר משרד החינוך ואתרי בתי הספר.
4. בדיקות תקינות רכבי הסעה - הרשות מובילה פעילות אכיפה משולבת הסברה להגברת הבטיחות בדרכים בקרב נהגי אוטובוס ורכבי היסעים בשם "מנהיג דרך". במסגרת הפעילות, המתבצעת בשיתוף הגורמים הרלוונטיים, נבדקת תקינות כלי הרכב ותקפות הרישיונות של הנהגים. הרשות הלאומית מפעילה עמדות הסברה ורענון בצמוד לניידות הבטיחות והנהגים מוזמנים לחתום על כתב התחייבות לנהיגה בטוחה כביטוי סמלי למחויבותם. התוכנית, שמלווה בקמפיין תקשורת, נועדה לרתום את נהגי האוטובוס לקבל אחריות לנהיגה בטוחה ואיכותית.
5. הרשות לבטיחות בדרכים מפרסמת בתחנות רדיו ובדיגיטאל מסרי בטיחות, שמיועדים לנהגי הסעות וקוראים לנהגים להקפיד על כללי הבטיחות בהסעה ובכלל זה חגירת ילדים, הימנעות מהסחות דעת, הורדה ואיסוף ממקום בטוח ועוד.

6. הדרכות תלמידים במרכזי הדרכה - בתחילת שנת לימודים התלמידים לומדים כללי בטיחות הנוגעים להתנהגות בטוחה בסביבת האוטובוס / רכב ההסעה. נלמדים כללי עליה וירידה מרכב ההסעה ונלמדים כללי התנהגות בטוחה בתוך רכב ההסעה.

המלצות:

- בנוסף לפעילות השוטפת, מומלץ להוסיף את הפעילות כדלהלן:
1. הצבת מלווים בכלי רכב להסעות תלמידים - המלווים יסייעו ויפקחו אחר העלייה והירידה מההסעה, יסייעו לילדים לחצות את הכביש וירסנו התנהגות בלתי ראויה של תלמידים בהסעה.
  2. החלת חובת התקנת מצלמות בכל רכבי הסעות התלמידים- התקנת המצלמות מאפשרת ביקורת קבועה על התנהגות התלמידים דרך בחינת סרטי הווידאו וטיפול משמעותי בהתאם וכן פיקוח ומעקב אחר התנהלות נהגים בהסעה.
  3. מינוי נאמני הסעות - הקמה והכשרה של קבוצות תלמידים בוגרות שייטלו אחריות בזמן הנסיעה וידווחו על אירועי אלימות והתנהגות לא נאותים.
  4. החלת חובת התקנת אמצעים טכנולוגיים ברכבי הסעות לזיהוי שטחים מתים והימצאותם של הולכי רגל.
  5. מיקום תחנות האיסוף וההורדה כך שהילדים לא ידרשו לחצות כבישים.
  6. ביצוע הדרכות קבועות לנהגי הסעות.
  7. בקרה שוטפת של הרשויות המקומיות אחר עמידתן של חברות ההסעה בתנאי המכרז.
  8. הגברת בדיקות פתע של קציני הבטיחות.
  9. ביצוע הדרכה לתלמידים בתחילת שנת הלימודים בכל שכבות הגיל, בכל הנוגע לעליה וירידה בטוחה מהסעה והתנהלות בזמן הנסיעה.
  10. הרחבת המידע על פציעות הקשורות להסעות תלמידים.

ביבליוגרפיה:

דב זהר, שלהבת צור השפעת אקלים בטיחות והפרעות נוסעים על בטיחות הנהיגה של נהגים בציי רכב של הסעות תלמידים.

בטיחות בדרכים בקיצור- הסעות תלמידים לבית הספר

Goldman, S. 2008. School Transportation in Israel: An observational Study Identifying Potential Risk factors for school transportation-related injuries. The Israeli Center for Trauma and Emergency Medical Research.

Ganz' inonal and Electronic Bullyin Education, Prevention, and Intervention of Traditi Genz, H. (2009). Unpublished doctoral dissertation, Walden University. in *Middle School*

Rashkauskas, J. (2005). Bullying on the school bus: A video analysis. *Journal of School Violence*, 4(3), 93–107.